

6. Пельмская, Т. В. Формирование устной речи дошкольников с нарушенным слухом [Текст] / Т. В. Пельмская, Н. Д. Шматко. – М.: Гуманитар. изд. центр Владос, 2008. – 223 с.
7. Правдина, О. В. Логопедия [Текст] / О. В. Правдина. – М.: Просвещение, 1969. – 310 с.
8. Рау, Ф. Ф. Методика обучения произношению в школе глухих [Текст]: Пособие для учителей / Ф. Ф. Рау, Н. Ф. Слезина. – М.: Просвещение, 1981. – 191 с.
9. Феклистова, С. Н. Основы работы над звуками речи в школе для детей с нарушениями слуха [Текст] / С. Н. Феклистова. – М.: БГПУ, 2007. – 35 с.
10. Филичева, Т. Б. Нарушения речи у детей [Текст]: пособие для воспитателей дошкольных учреждений / Т. Б. Филичева, Н. А. Чевелева, Г. В. Чиркина. – М.: Профессиональное образование, 1993. – 232 с.
11. Шматко, Н. Д. Если малыш не слышит [Текст] / Н. Д. Шматко, Т. В. Пельмская. – М.: Просвещение, 2003. – 204 с.

УДК 376.37

МРНТИ 14.29.29.

DOI 10.51889/2960-1673.2024.79.4.009

Б.А.Сабденова¹, Л.Д.Олжабай²

¹PhD, аға оқытушы sabdenovabagila@mail.ru

²магистрант olzhabay.laura@gmail.com

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы қ., Қазақстан

СӨЙЛЕУ ТІЛІ ЖАЛПЫ ДАМЫМАҒАН ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕМ ҚҰРАСТЫРУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа

Арнайы білім беруді модернизациялау, сөйлеу бұзылыстарын түзетудің оңтайлы жолдарын үнемі ізденіп дәстүрлі және инновациялық жұмыс түрлерін қолдануды көздейді. Қазіргі кезде педагогтердің тәжірибелік қоржыны түзету жұмыстарында жоғары нәтижеге жеткізетін түрлі технология, әдістер мен құралдардың арсеналымен толыққан.

Сөйлеу тілі жалпы дамымаған оқушылар сөйлем құрауда бірнеше қиындықтарға кездеседі, олар сөйлем құрылымы, сөздің орналасу тәртібі, сөйлемдердің аяқталмай қалуы мен грамматикалық қателіктердің жіберілуінде көрініс табады. СТЖД оқушылар негізінен қарапайым, аз ақпараттандырылған сөйлемдерді қолданады. Осыдан келе маңызды міндет - баланы сөйлемдерді дұрыс құрып және сөз арасындағы семантикалық және грамматикалық байланыстар туралы қарапайым түсінік қалыптастыру.

Осы мақсатта арнайы түзету бағдарламалары мен әдістемелер қолданылып, сөйлем құрастыруға арналған жаттығулар жиынтығы оқушылардың сөйлеу тілінің дамуындағы бұзылыстарды түзету үшін маңызды рөл атқарады. Мұндай түзету жұмыстарының тиімділігі баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып жүргізілетін жүйелі және жан-жақты жұмысқа байланысты. Бұл жұмыстардың нәтижесінде оқушылар грамматикалық құрылымдарды меңгеріп, сөйлеу тілін еркін әрі дұрыс пайдалану дағдыларын игереді.

Сондай-ақ, мектептегі оқыту бағдарламалары мен арнайы әдістемелер оқушылардың сөйлеу тілін дамытудың негізі болып табылады. Мұғалімдер бұл жұмыстарды жеке, топтық және сыныптық жаттығулар арқылы жүзеге асырып, әр баланың жеке көзқарасын қалыптастыруға ықпал етеді. Мұндай кешенді тәсілдер сөйлем құрастыру дағдыларын қалыптастырып оқушылардың коммуникацияда ауызша және жазбаша сөйлеу тілін жақсартуға ықпал етеді.

Кілт сөздер: сөйлем, грамматика, байланыс, құрылым, әдіс.

Б.А. Сабденова¹, Л.Д. Олжабай²

¹PhD, старший преподаватель sabdenovabagila@mail.ru

²магистрант olzhabay.laura@gmail.com

Казахский национальный педагогический университет имени Абая
г. Алматы, Казахстан

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ СОСТАВЛЕНИЯ ПРЕДЛОЖЕНИЙ У УЧАЩИХСЯ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ

Аннотация

Модернизация специального образования предполагает использование традиционных и инновационных форм работы с постоянным поиском оптимальных путей коррекции речевых нарушений. В настоящее время практический портфель педагогов наполнен арсеналом различных технологий, методов и средств, которые приводят к высоким результатам в коррекционной работе.

Учащиеся с общим недоразвитием речи сталкиваются с несколькими трудностями при составлении предложений, которые выражаются в структуре предложения, порядке расположения слов, в том, что предложения остаются незавершенными и совершаются грамматические ошибки. ОНР учащиеся в основном используют простые, менее информативные предложения. Отсюда следует важная задача-заставить ребенка правильно строить предложения и формировать элементарное представление о смысловых и грамматических связях между словами.

С этой целью используются специальные коррекционные программы и методики, а комплекс упражнений по составлению предложений играет важную роль в коррекции нарушений речевого развития учащихся. Эффективность такой коррекционной работы зависит от систематической и всесторонней работы, проводимой с учетом индивидуальных особенностей ребенка. В результате этих работ учащиеся овладевают грамматическими конструкциями, приобретают навыки свободного и правильного использования разговорной речи.

Также основой развития речи учащихся являются программы школьного обучения и специальные методики. Учителя выполняют эту работу с помощью индивидуальных, групповых и классных упражнений, способствуя формированию индивидуального видения каждого ребенка. Такие комплексные подходы способствуют улучшению устной и письменной речи учащихся в общении, формируя навыки конструирования предложений.

Ключевые слова: предложение, грамматика, связь, структура, метод.

B.A.Sabdenova¹, L.D.Olzhabay²

¹PhD, Senior lecturer sabdenovabagila@mail.ru

²Master's degree student olzhabay.laura@gmail.com

Kazakh National Pedagogical University named after Abai

Almaty, Kazakhstan

METHODS OF FORMING SENTENCE-MAKING SKILLS IN STUDENTS WITH GENERAL SPEECH UNDERDEVELOPMENT

Abstract

Modernization of special education involves the use of traditional and innovative forms of work with a constant search for optimal ways to correct speech disorders. Currently, the practical portfolio of teachers is filled with an arsenal of various technologies, methods and tools that lead to high results in correctional work.

Students with general speech underdevelopment face several difficulties in making sentences, which are expressed in the structure of the sentence, the order of the words, in the fact that sentences remain incomplete and grammatical errors are made. Students mostly use simple, less informative sentences. Hence, an important task follows-to make the

child build sentences correctly and form an elementary idea of the semantic and grammatical connections between words.

For this purpose, special correctional programs and techniques are used, and a set of exercises for making sentences plays an important role in correcting violations of students' speech development. The effectiveness of such correctional work depends on systematic and comprehensive work carried out taking into account the individual characteristics of the child. As a result of these works, students master grammatical structures, acquire skills in the free and correct use of spoken language.

School education programs and special techniques are also the basis for the development of students' speech. Teachers do this work through individual, group and classroom exercises, contributing to the formation of an individual vision for each child. Such integrated approaches contribute to the improvement of oral and written speech of students in communication, forming the skills of sentence construction.

Keywords: sentence, grammar, connection, structure, method.

Кіріспе

Сөйлем құрастыру дағдыларын қалыптастыру — сөйлеу тілі жалпы дамымаған оқушылар үшін маңызды дағдылардың бірі болып табылады. Бұл дағдылар оқушылардың грамматикалық құрылымдарды дұрыс қолдануына, сөздер арасындағы байланысты түсінуіне және сөйлемдерді толық әрі дұрыс құра білуіне көмектеседі. СТЖД оқушылардың сөйлем құрастыру дағдыларын дамыту үшін арнайы түзету жұмыстарын жүзеге асыру қажеттілігі туындайды. Түзету жұмыстары мен әдістемелерді қолдану, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оларды сөйлем құрастыруда дағдыларын жетілдіру үшін маңызды рөл атқарады. Осы мәселе бойынша келесідей ғалымдардың зерттеулерін атап кететін болсақ, оның ішінде Ибатова Г.Б. (2013) «Сөйлеу тілін дамыту мен коррекциялау әдістемелері», Груздева И.В. (2009) «Диагностика и коррекция речевых нарушений у детей», Трофимова И.П. (2011) «Речевое развитие детей с нарушением речи» оқушылардың сөйлем құрастыру дағдыларын дамытуды қарастырып тиімді әдіс-тәсілдерді ұсынса, Е.В. Петрова (2010) логопедиялық жұмыс әдістемелерінің негізгі принциптерін қарастырып, сөйлем құрылымын қалыптастыруда олардың тиімділігін көрсетеді [1] және Ибатова Г.Б. (2013) сөйлеу тіліндегі бұзылыстарды түзету үшін арнайы әдістерді қолданудың маңыздылығын атап өтеді [2]. Жоғарыда аталған еңбектердің негізінде мақалада оқушылардың тілдік дағдыларын қалыптастыруда маңызды қадам болып табылатын сөйлеу тілін түзету және дамытудың кешенді тәсілдері қарастырылмақ.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Сөйлеу тілі жалпы дамымаған (СТЖД) оқушыларда сөйлем құрастыру дағдыларын дамыту – күрделі де жүйелі әдістерді талап ететін процесс. Түзету жұмыстары арқылы сөйлеу тілін дамытуда баланың жеке психофизикалық ерекшеліктері ескерілуі керек (Құсайынова, 2015) [3]. Сөйлем құру дағдыларын қалыптастыруда кешенді бағыттарды қолдануға болады. Диагностикалық кезеңде қолданылатын әдістердің мақсаты баланың сөздік қорын және грамматикалық құрылымдарды қолдану қабілеті, сөйлем құрастыруда кездесетін қиындықтары айқындалады. Мұнда қолданатын әдістерге келетін болсақ, олар: тестілеу, сауалнама және қосымша тапсырмалар. Тестілеуде баланың сурет бойынша сөйлем құрау дағдылары, ата-анадан алынатын сауалнамадан баланың сөйлеу ерекшеліктері туралы мәліметтер жинақталады. Ал, қосымша тапсырмалар баланың сөздер арасындағы логикалық байланысты түсінуі анықталады. Нәтижесінде сөйлем құруға қажетті базалық дағдылар (сөздік қор, грамматикалық ережелерді меңгеру деңгейі) нақтыланады. Дайындық кезеңге сөздік қорды байыту жұмысы кіреді. Груздеваның айтуынша сөйлеу тілі дамымаған оқушылардың арнайы түзету жұмыстары арқылы сөздік қорын байытуға болады [4]. Төменде баланың сөздік қорын дамытып, сөйлем құрауға септігін тигізетін әдіс-тәсілдер ұсынылған:

•Тақырыптық сөздік жұмысы: Оқушыларға белгілі тақырыпқа негізделген сөздерді жаттатып, сөйлемде қолдануға үйрету (мысалы, “Үй жануарлары”, “Жыл мезгілдері”).

•Суретпен жұмыс: Оқушыларға сурет бойынша сұрақ қою және сөйлем құрастыру ұсынылады. Мысалы:

“Суреттен кімдерді көрдің?”

“Олар не істеп жатыр?”

•Сөздерді топтастыру: Заттарды топтарға бөлу (мысалы, “Транспорт түрлері” немесе “Киім түрлері”).

Ойындар:

•“Артық сөзді тап”: Оқушыларға берілген сөздер қатарынан артық сөздерді тауып, жүйелі сөйлем құрастыруға тапсырма беріледі.

•“Суретті сипаттау”: Суреттегі сюжетті оқушылар баға бере отырып сипаттайды. Мысалы, Суретте көктем мезгілі бейнеленген. Суретші табиғат көрінісін анық бере білген. т.б.

Осы кезде грамматикалық құрылымдарды игеру үшін сөйлемнің грамматикалық негізін қалыптастыру маңызды. Жұмыс бағыттарына тоқталар болсақ:

1.Сөздерді байланыстыруды үйрету:

• Етістікті дұрыс қолдану (Мысалы, Қыз кітап оқып отыр.).

•Жай сөйлем құруға арналған жаттығулар: Кім? Не істеді?

•“Қыз не істеді? - Ол жүгірді.” деген сияқты қарапайым сөздердің құрылымнан тұратын сөйлемдер.

2.Күрделі құрылымдарға көшу:

•Құрмалас сөйлемдермен жұмыс:

•Себеп-салдар байланысын құру (Мен жақсы оқыдым, өйткені көп дайындалдым.).

•Уақыт байланыстарын түсіндіру (Күн шыққанда, мен ояндым.).

• Екі немесе одан да көп жай сөйлемнен тұратын құрмалас сөйлем құрастыру.

3.Грамматикалық формаларды дамыту:

•Жалғауларды дұрыс қолдану (тәуелдік, септік жалғаулар).

•Сын есім мен сан есімді сөйлемде қолдану.

Синтаксистік құрылымдарды меңгерту

Сатылап оқыту:

1.Сөйлемнің құрылымын түсіндіру:

•Жай сөйлемнен күрделі сөйлемге көшу. Мысалы:

- Жай сөйлем: “Күн суытты.”

- Құрмалас сөйлем: “Күн суытып, адамдар жылы киіне бастды.».

2. Модельдер арқылы үйрету:

- Дайын сөйлем үлгілерін ұсыну және соған ұқсас сөйлем құрастыру.

- Үлгілерді өзгертіп, оқушыларға жаңа сөйлем жасауға мүмкіндік беру.

3. Сөз тіркестерінен сөйлем құрау:

- Тіркестерді мағыналық және грамматикалық ретпен орналастыру.

Жаттығулар:

- “Сөйлемді толықтыр”: Оқушыларға дайын сөйлемдердің басы немесе аяғын ұсынып, аяқтауды сұрау.

- “Сөздерді ретте”: Ретсіз берілген сөздерден дұрыс сөйлем құрастыру (мысалы, Болды, күн, ашық.).

- “Артық сөзді тап”: Сөйлем ішінде тұрған артық сөзді табады.

Шығармашылық тапсырмалар

Ойындар:

- “Кім не істейді?»: Оқушылар сурет бойынша етістікті қосып сөйлем құрайды.

- “Қызықты оқиға”: Әр оқушы бір сөйлемнен айтып ортақ бір оқиға құрастырады.

- Әңгіме құрастыру: Сурет немесе бейнематериал бойынша қысқа әңгіме жазу.

- “Қиялдау бұрышы”: Оқушылар сюжетке қарап дейін не кейін қандай оқиға болғанын болжайды.

Л.Т. Назарованың айтуы бойынша СТЖД оқушылардың сөйлем құрастыру дағдыларын дамыту кезінде инновациялық технологияларды қолдану тиімділігі жоғары, себебі олар баланың қызығушылығын арттырып, сөйлеу тілін дамытуға септігін тигізеді [5]. Сәйкесінше, интербелсенді құралдар мен технологияларды, сөйлем құрастыруға арналған қосымшалар, бейнебаяндар мен мультфильмдерді қолданса болады. Трофимованың пайымдауынша сөйлеу тілі дамымаған оқушыларға сөйлем құрастыруда түзету жұмыстарын жүргізу тиімді болады [6]. Сөйлемдерді құрауда ең алдымен "сөз" ұғымын бекітуден бастау керек. Осыған байланысты ата-аналарға келесідей ұсыныстар беруге болады:

- Заттарды, әрекеттерді, белгілерді белгілеу үшін сөздерді тез және дәл табуға жаттықтыру. "Айналадағы заттарды кім көбірек атайды?" ойыны (құстар, ойыншықтар).
- Іс-әрекет және сюжеттік сурет бойынша сұрақтарға жауап беруді үйрету (Бұл кім? Мынау не? Ол не істеп жатыр?).
- Оқушыларға заттардың атын қимылға сәйкестендіруді үйрету: Кім келе жатыр? Анам келе жатыр. Не жауып тұр? Қар, жаңбыр жауып тұр.

Бөлмеде не ілулі және не жатқанын табыңыз. Көшеге қарап, кім келе жатыр, жүгіріп бара жатқан не, ұшып бара жатқан не? Осылайша баланың сөйлеу тіліне антоним, синоним, омонимдерді енгізу қажет.

Екі бөліктен тұратын қарапайым сөйлем құрастыруда ойыншық, суреттерді қолдана отырып сұрақтар қоямыз: *Бұл кім? Не істеп отыр? Қыз сурет салып отыр.* Сосын сөйлемде неше сөз барын анықтайды. Кейін оқушыларға бірнеше қарапайым сөздерден құралған нұсқаулық беріледі.

1-ші және 2-ші сөздерді қолданып, сөйлем құрайды. Қорытынды жасаймыз: сөйлемдер ретімен орналасқан сөздерден тұрады. Қыз туралы не білдік? "Қыз сурет салады". Сөйлемде 2, 3, 4 немесе одан да көп сөз болуы мүмкін. Сюжеттік суретке сүйене отырып, бастапқы құрылымды тарату арқылы 3-5 сөзден тұратын қарапайым сөйлемдер құрастыруға көшеміз. Суретке қарай отырып сұрақтар қоюды және дұрыс жауап беруді үйретеміз. Сөйлемдер құрастыруды тікелей толықтырумен басталады, яғни сұрақ қоятын кезде барыс, жатыс, табыс және т.б септіктердің жалғауларын қолдану арқылы қойылады. Мысалы:

- Мен нені ішемін? - суды;
- Біз нені жейміз? - тамақты;
- Мен нені турамын деп отырмын? - шұжықты;
- Мен қайда бара жатырмын? - асханаға;
- Бұл кімнің киімі? – Айшаның.

Осыдан кейін сөйлемдерді талдау бойынша жұмыс жүргізіледі. Мысалы: "Айша ойыншықтарды жинады". - Сөйлемде неше сөз бар? Бірінші сөзді ата, екінші сөзді ата.

Сөйлемдерді талдауда дидактикалық ойындарды қолдану да тиімді, мысалы, "Қай сөз адасып кетті?" дидактикалық ойынында сөйлемнің мағынасын сақтай отырып сөздерді ретімен орналастырады. Мысалы: "Есіктің, мысық, жанында, жатыр".

Тақырыптық суреттер бойынша (сөздер жиынтығынан) сөйлем құрастыруда бір сөйлемде біріге алатын заттардың суреттері беріледі. Мысалы, орман, аю, табан. Мұнда сөздердің орналасу реттілігі мен оқиға желісінің сақталуы, сөйлем және сөйлемдегі сөздер саны айтылып орындалуы қадағаланады.

СТЖД оқушылардың сөйлем құрастыру дағдыларын дамыту жұмыстары нәтижесінде, олар сөздерді лексикалық мағынасына қарай қолдану және грамматикалық тұрғыдан дұрыс сөйлем құру дағдыларын меңгереді [7]. Осындай жұмыстардың нәтижесінде СТЖД барлық деңгейіндегі оқушылар сөйлемдерді құру мен сөзді дұрыс орналастыру дағдылары, сөйлемдегі сөздерді байланыстыру, сөздерді лексикалық мағынасына қарай қолдануы қалыптасады. Жалпы білім беру бағдарламасына сәйкес оқушылар ауызша байланыстырып сөйлеуді меңгереді, ойларын қарым-қатынас жасауда еркін жеткізуді үйренеді. Байласытырып сөйлеу тілі жақсы қалыптасқанда ғана бала күрделі сұрақтарға толық жауап бере алады.

Нәтижелер және талдау жасау. Сөйлеу тілі жалпы дамымаған (СТЖД) оқушылардың сөйлем құрастыру дағдыларын дамытуға бағытталған әдістемелік тәсілдерді қолдану олардың сөйлеу тілін айтарлықтай жақсартуға мүмкіндік береді. Әдістердің тиімділігін бағалау үшін нәтижелерге жүйелі түрде талдау жүргізіледі.

СТЖД оқушылардың сөйлем құрастыру қабілетінің даму нәтижелері (Жаңартылған)

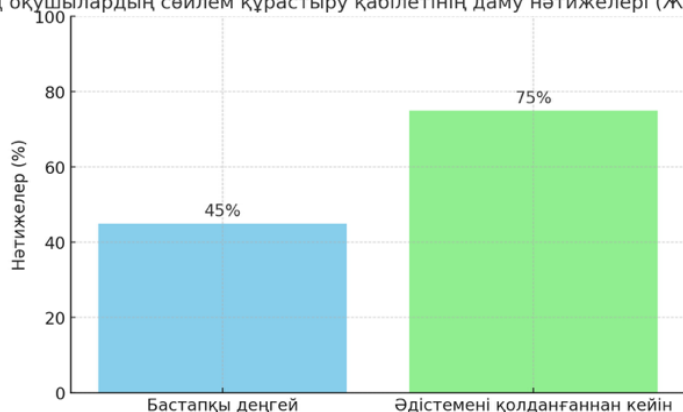

Диаграмма.1-СТЖД оқушылардың сөйлем құрастыру қабілетінің даму нәтижелері.

Оқушылардың сөйлем құрастыру деңгейін анықтау кезінде олардың бастапқы сөздік қоры, грамматикалық құрылымдарды меңгеруі және синтаксистік байланыстарды қолдану қабілеттері зерттелді. Бағалау нәтижесінде оқушылардың сөздерді байланыстыру, сөйлемдерді мағыналық жағынан толықтыру қабілеттерінде қиындықтар бары анықталды. Сабақ барысында қолданылған әдістер оқушылардың сөздік қорының кеңеюіне әсер етті. Оқушылар жаңа тақырыптық сөздерді меңгеріп, оларды қарапайым сөйлемдерде қолдана бастады. Мысалы, бастапқыда “Қыз кітап” сияқты сөйлемдер құраса, кейін “Қыз кітап оқып отыр” деген толық әрі мағыналы сөйлемдерді еркін құрауға қол жеткізді. Бұл олардың белсенді және енжар сөздік қоры арасындағы алшақтықтың азайғанын көрсетті.

Оқушылар грамматикалық құрылымдарды меңгеруде елеулі ілгерілеу көрсетті. Әсіресе, жалғауларды дұрыс қолдану және етістіктердің шақтарын сәйкестендіру қабілеттері жақсарды. Сабақтардың нәтижесінде оқушылар “Мен мектепке барамын” немесе “Қыз гүл теріп жүр” сияқты грамматикалық тұрғыдан дұрыс сөйлемдер құрастыра бастайды.

Оқушылар синтаксистік құрылымдарды игеру барысында жай сөйлемдерді еркін құруға қол жеткізді. Құрмалас сөйлемдерді құрастыру кезінде белгілі бір қиындықтар болғанымен, қарапайым формаларын қолдана білуі дамыды. Мысалы, “Мен кітап оқыдым, өйткені ол қызық.” деген сөйлемдерді өздігінен құрастыру дағдылары қалыптасты.

Ойын элементтерін қолдану оқушылардың сөйлеу белсенділігін арттырды. Оқушылар “Кім не істейді?” және “Сөздерді ретте” сияқты жаттығулар арқылы сөйлем құрылымдарын меңгеріп, өз ойларын жүйелі жеткізе бастады. Оқушылардың сөйлеу тілін дамытуда ойын және шығармашылық әдістері маңызды рөл атқарады, себебі олар тілдің құрылымын түсінуге, сөйлемдердің мағынасын ашуға көмектеседі [8]. Шығармашылық тапсырмалар нәтижесінде оқушылар сурет немесе бейнематериал бойынша қысқа әңгіме құрастыру қабілеттерін дамытты. Бұл олардың сөйлемдерді мағыналық жағынан толықтыру және логикалық реттілікті сақтау дағдыларының жақсарғанын көрсетті.

Оқушылардың сөйлем құрастыру дағдыларын бағалау нәтижелері олардың сөйлеу қабілетінде елеулі прогресс болғанын дәлелдеді (Диаграмма. 1-СТЖД оқушылардың сөйлем құрастыру қабілетінің даму нәтижелері).

Сөздік қордың байып, грамматикалық құрылымдардың дұрыс қолданылуы және синтаксистік байланыстардың қалыптасуы сияқты оң өзгерістер байқалды. Сонымен қатар, кейбір оқушыларда грамматикалық және синтаксистік формаларды қолдануда қиындықтар қалуда, бұл қосымша түзету жұмыстарын қажет етеді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, түзету жұмыстары оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытудың тиімді жолдары ретінде қарастырылады. Бұл жұмыстар оқушылардың сөздік қорын байытуға, грамматикалық құрылымдар мен сөздердің дұрыс орындалуын қамтамасыз етуге бағытталған. Сонымен қатар, тілдік дағдылардың дамуына кедергі келтіретін себептерді анықтау және оларды жою үшін диагностикалық әдістер қолданылады. Бұл үдерістер сөйлеу тілінің жалпы дамуын жақсартып, оқушылардың өз ойларын байланыстырып, түсінікті түрде жеткізуіне мүмкіндік береді.

СТЖД оқушылардың сөйлем құрастыру дағдыларын қалыптастыру үшін әр кезенді жүйелі әрі бірізді ұйымдастыру қажет. Бұл процесте теорияны тәжірибемен үйлестіру, ойын элементтері мен шығармашылық әдістерді қолдану, сондай-ақ әр баланың жеке ерекшеліктерін ескеру аса маңызды [9]. Осындай жұмыстардың нәтижесінде СТЖД оқушылар сөйлем құру [10], сөздерді мағыналық және грамматикалық тұрғыдан дұрыс байланыстыру, оларды орынды қолдану дағдыларын меңгереді. Білім беру бағдарламасына сәйкес, оқушылар ауызша байланыстырып сөйлеуді үйреніп, өз ойларын қарым-қатынас барысында еркін жеткізуге машықтанады. Байланыстырып сөйлеу дағдысы жақсы қалыптасқан жағдайда ғана бала күрделі сұрақтарға толық әрі мағыналы жауап бере алады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Петрова Е. В. Основы логопедической работы с детьми с нарушениями речи / Е. В. Петрова. – М.: Просвещение, 2010. – 300 с.
2. Ибатова, Г.Б. (2013). Сөйлеу тілін дамыту мен коррекциялау әдістемелері. – Алматы: Білім.
3. Құсайынова, Г. Қ. Логопедиялық жұмыс негіздері / Г. Қ. Құсайынова. – Алматы: Ғылым, 2015. – 250 б.
4. Груздева, И. В. Диагностика и коррекция речевых нарушений у детей / И. В. Груздева. – М.: Сфера, 2009. – 320 б.
5. Назарова, Л. Т. Балалардың сөйлеу тілін қалыптастыруда инновациялық технологиялар / Л. Т. Назарова. – Астана: ҚазҰПУ, 2017. – 290 б.
6. Трофимова, И. П. Речевое развитие детей с нарушением речи / И. П. Трофимова. – М.: Речь, 2011. – 280 б.
7. Әбдуалиева, Қ. Қ. Сөйлеу тілі бұзылған балалармен коррекциялық жұмыс / Қ. Қ. Әбдуалиева. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – 350 б.
8. Шарипова, А. Ш. Психологиялық және логопедиялық түзету жұмыстары: балалардың сөйлеу тілін дамыту / А. Ш. Шарипова. – Алматы: Экономика, 2012. – 280 б.
9. Жұмабаева, Н. С. Логопедия негіздері: теория және әдістеме / Н. С. Жұмабаева. – Алматы: Білім, 2010. – 240 б.
10. Википедия [Электронный ресурс]. – М., 2001. Режим доступа: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Предложение_\(лингвистика\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Предложение_(лингвистика))